

ТЕМА 4. МЕТОДИ ОБЛІКУ ВИТРАТ І КАЛЬКУЛЮВАННЯ

1. Мета і сутність калькулювання витрат.

2. Облік і розподіл непрямих витрат.

Після вивчення теми студент повинен знати:

- основну мету обліку виробничих витрат;
- класифікацію методів обліку виробничих витрат;
- особливості застосування різних методів обліку витрат на виробництво.

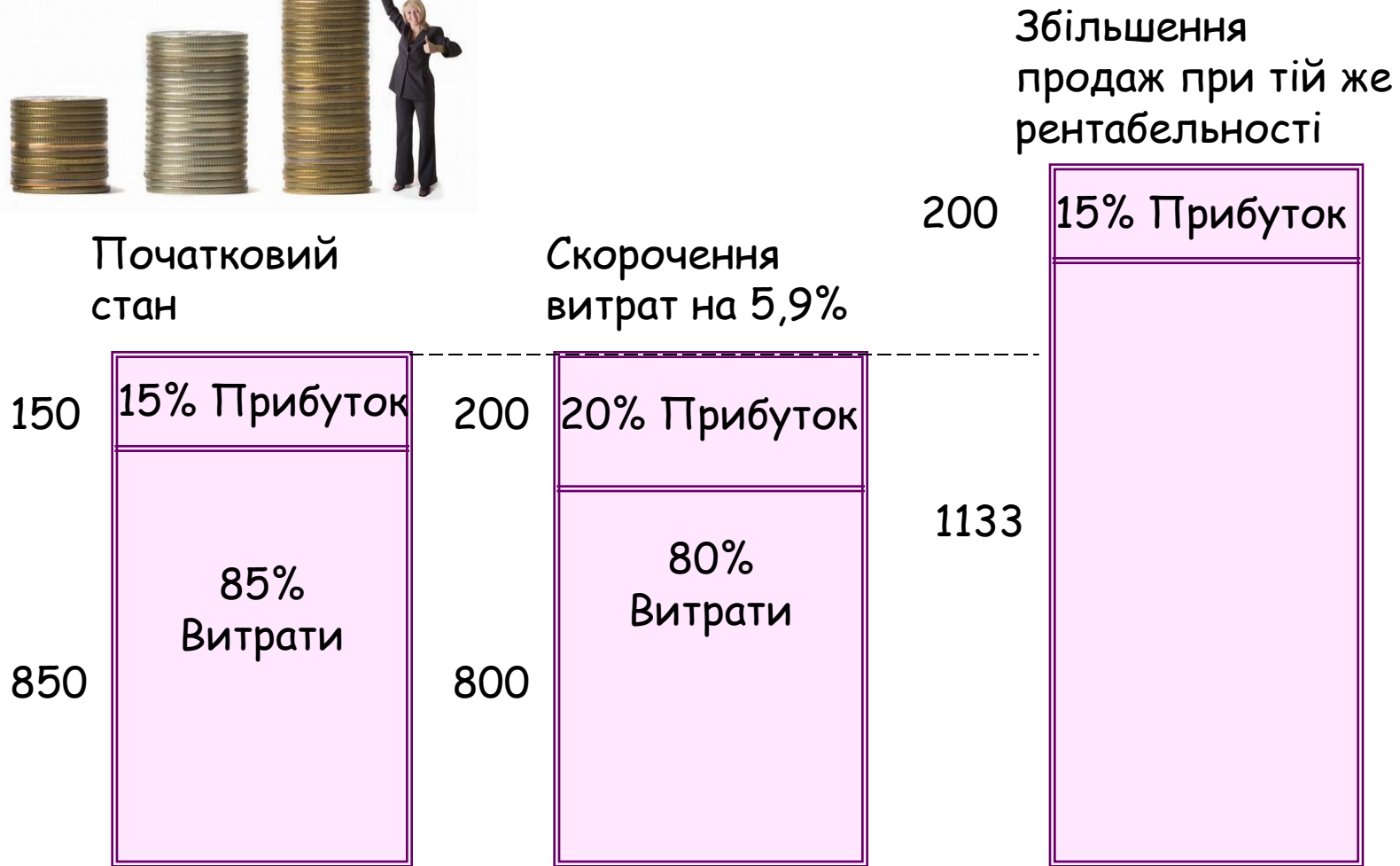
Після вивчення теми студент повинен вміти:

- організовувати облік виробничих витрат на підприємствах різних галузей економіки;
- аналізувати облікові дані та робити відповідні висновки;
- використовувати дані обліку витрат для прийняття управлінських рішень.

Облік витрат – відображення витрат, що здійснюються на підприємстві протягом певного періоду, пов'язаних з процесами постачання, виробництва і реалізації в розрізах, що формують собівартість готової продукції

ЕФЕКТ ВІД УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Скорочення витрат на 5,9% може принести такий ж додатковий прибуток, як і збільшення обсягу продажу на 33%

ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

- Визначити структуру витрат
- Оцінити динаміку структури витрат
- Виявити важливі і контрольовані витрати
- Детально вивчити кожну статтю витрат
- У які періоди і чому відбуваються несприятливі зміни в обсязі витрат
- Як можна знизити вплив несприятливих факторів

ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

- Прогнозування і планування витрат;
- Організація витрат;
- Координація і регулювання витрат;
- Активізація і стимулювання витрат;
- Бухгалтерський облік витрат;
- Аналіз витрат (допомагає оцінити ефективність використання всіх ресурсів)

ВАЖЛИВО ОЦІНИТИ ВСІ СТАТТІ ВИТРАТ

Чи істотна стаття витрат

- Не можна отримати суттєву економію статті витрат, що становить 1% від усіх витрат підприємства;
- Для отримання 80% ефекту достатньо проаналізувати 20% видів витрат - це відоме правило 80/20.

Чи можливо контролювати статтю витрат

- Важлива стаття витрат, що не є неконтрольованою статтею, не завжди дає практичну можливість для економії;
- Одночасно з урахуванням значущих витрат необхідно виявити ті, які можна поступово знизити, і ті, які інтенсивно збільшуються і можуть досягти високих значень

ФАКТОРИ

ЗАГАЛЬНО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ

Вид діяльності

Галузь, підгалузь діяльності

Форма спеціалізації

Організаційна будова

Тип виробництва

ОБЛІКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ

Прийняті методи оцінки вибуття запасів

Склад та структура калькуляційних статей

Обраний метод обліку витрат та методи калькулювання

ТЕХНОЛОГІЧНІ

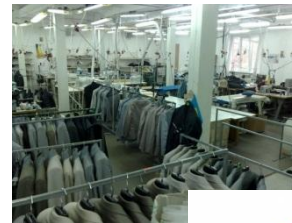
Вид діяльності

Галузь, підгалузь діяльності

Форма спеціалізації

ВАНТАЖНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ

- ШВИДКО
- ДЕШЕВО
- НАДІЙНО

Організаційна будова

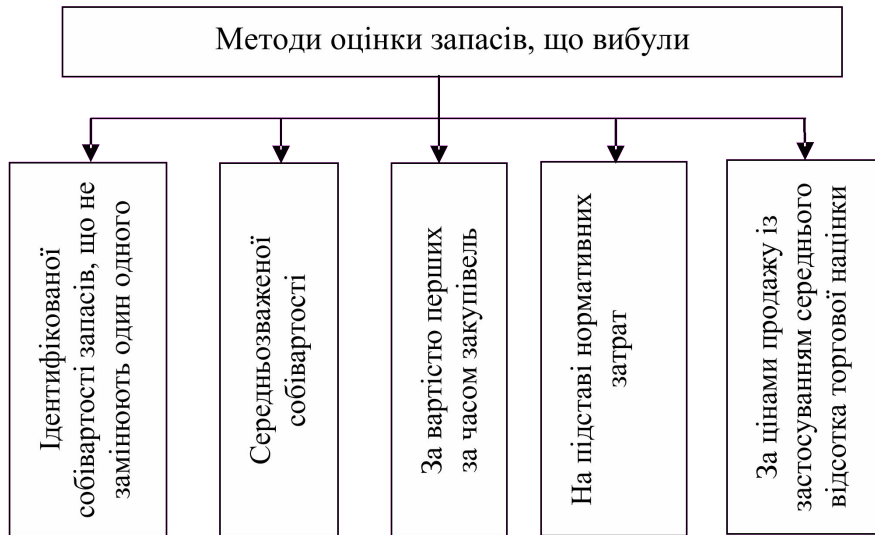
Тип виробництва

Прийняті методи оцінки вибуття запасів

ОБЛІКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ

Обраний метод обліку витрат та методи калькулювання

Склад та структура калькуляційних статей

ВИРОБНИЧА СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ

1. Сировина і матеріали.
2. Купівельні напівфабрикати, комплектуючі вироби, роботи і послуги виробничого характеру сторонніх підприємств і організацій.
3. Паливо й енергія на технологічні цілі.
4. Зворотні відходи (вираховуються).
5. Основна заробітна плата.
6. Додаткова заробітна плата.
7. Відрахування на соціальне страхування.
8. Витрати на утримання та експлуатацію.
9. Загальновиробничі витрати.
10. Витрати від браку.
11. Інші виробничі витрати.
12. Попутна продукція (вираховується).

Технологічним фактором виступає технологічний процес виробництва, який можна класифікувати за різними ознаками:

За характером одержання продукції: видобувні, переробні

За характером технології: перерваний, безперервний

Технологічні операції за своїм характером: механічні, органічні (хімічні, біологічні)

Характер організації – можливість відокремлювати робочі місця, фази, технології, переділи тощо

Характер продукції.

Продукцію групують за:

1) *формою* - поділяють на таку, яка має уречевлену форму (виріб), форму результату роботи (ремонт) або форму послуги (перевезення вантажу).

2) *ступенем готовності* - розрізняють продукцію готову та неготову – незавершене виробництво (не укомплектовану).

3) *конструкторською та технологічною складністю* - продукцію поділяють на просту і складну

ГОТОВА ПРОДУКЦІЯ – продукція, що повністю відповідає стандартам, технічним, договірним або іншим умовам, прийнята із виробництва на склад, а в окремих випадках на неї може бути оформлено сертифікат або інший документ про якість

Готова продукція може бути основною, побічною, супутньою

Основна – продукція, заради виготовлення якої організований даний процес виробництва

Супутніми є продукти, які обов'язково з'являються в процесі виробництва основної продукції і мають значну ціну реалізації

Побічна продукція виготовляється спільно з основною в одному технологічному процесі із однієї вихідної сировини і має незначну ціну реалізації

стройматериалы
www.prom-x.ru

2. ОБЛІК І РОЗПОДІЛ НЕПРЯМИХ ВИТРАТ

Під **МЕТОДОМ ОБЛІКУ ВИТРАТ** слід розуміти сукупність засобів відображення, групування та систематизації даних про витрати, що забезпечують досягнення визначеної мети, вирішення конкретного завдання

Під **МЕТОДОМ КАЛЬКУЛЮВАННЯ** розуміється сукупність прийомів розподілу витрат підприємства за калькуляційними статтями та віднесення їх до об'єкту калькулювання

СОБІВАРТІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК:

Якісний показник, в якому відображено результати господарської діяльності підприємства, його досягнення і наявні резерви.

Чим **нижча** собівартість, тим **більша** економія праці, **краще використовуються** основні фонди, матеріали, паливо, тим дешевшим є виробництво продукції для підприємства і покупця

ОБ'ЄКТ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ

Залежно від особливостей технології та характеру продукції, що виготовляється об'єктом калькулювання можуть бути:

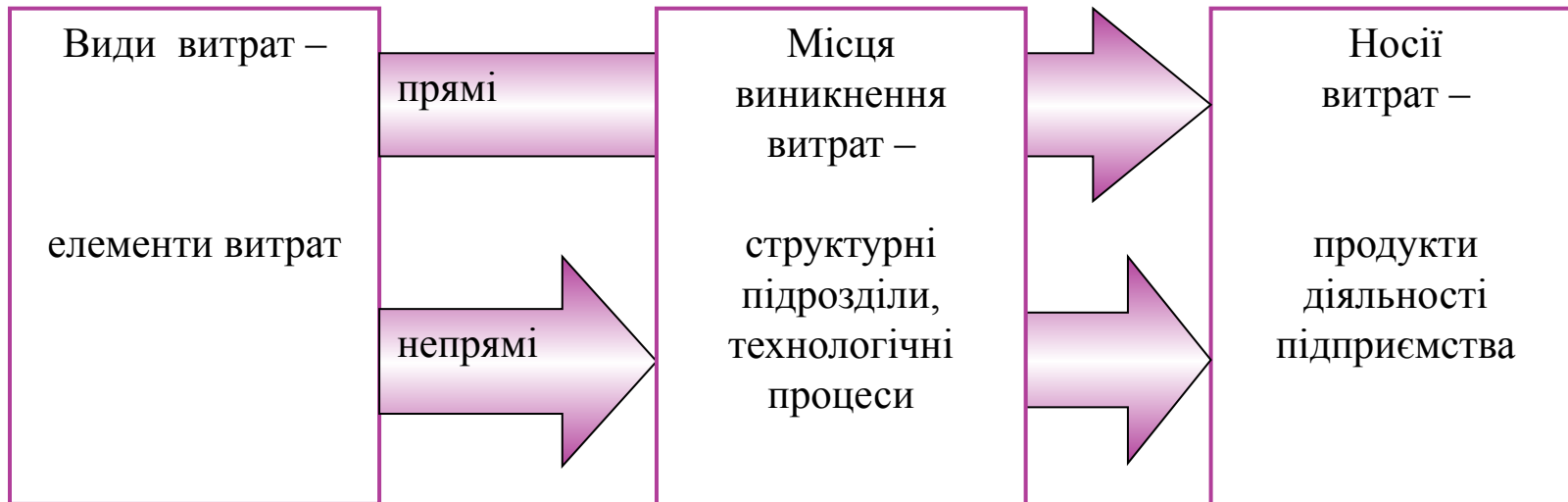
- собівартість виробу;
- групи однорідних виробів;
- частини виробу (деталь, вузол);
- собівартість виробу або групи на певній стадії (процес, переділ);
- собівартість окремих видів робіт

ПРОЦЕС КАЛЬКУЛЮВАННЯ

Які
витрати
виникли?

Де
витрати
виникли?

Для чого
виникли
витрати?

Процес визначення витрат і калькулювання собівартості окремих об'єктів

Суть **методу обліку фактичних витрат** полягає у послідовному накопиченні даних про фактичні виробничі витрати без відображення в обліку даних про їх величину за діючими нормами

ОБЛІК ФАКТИЧНИХ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВІ БУДУЄТЬСЯ НА НАСТУПНИХ ПРИНЦИПАХ:

- ❖ повне та документально оформлене відображення прямих витрат на виробництво в системі бухгалтерських рахунків;
- ❖ облікова реєстрація їх в період виникнення в процесі виробництва;
- ❖ локалізація витрат за видами виробництв, характером витрат, місцями виникнення, об'єктами обліку та носіями витрат;
- ❖ віднесення фактичних виробничих витрат на об'єкти їх обліку та калькулювання;
- ❖ порівняння фактичних показників з плановими

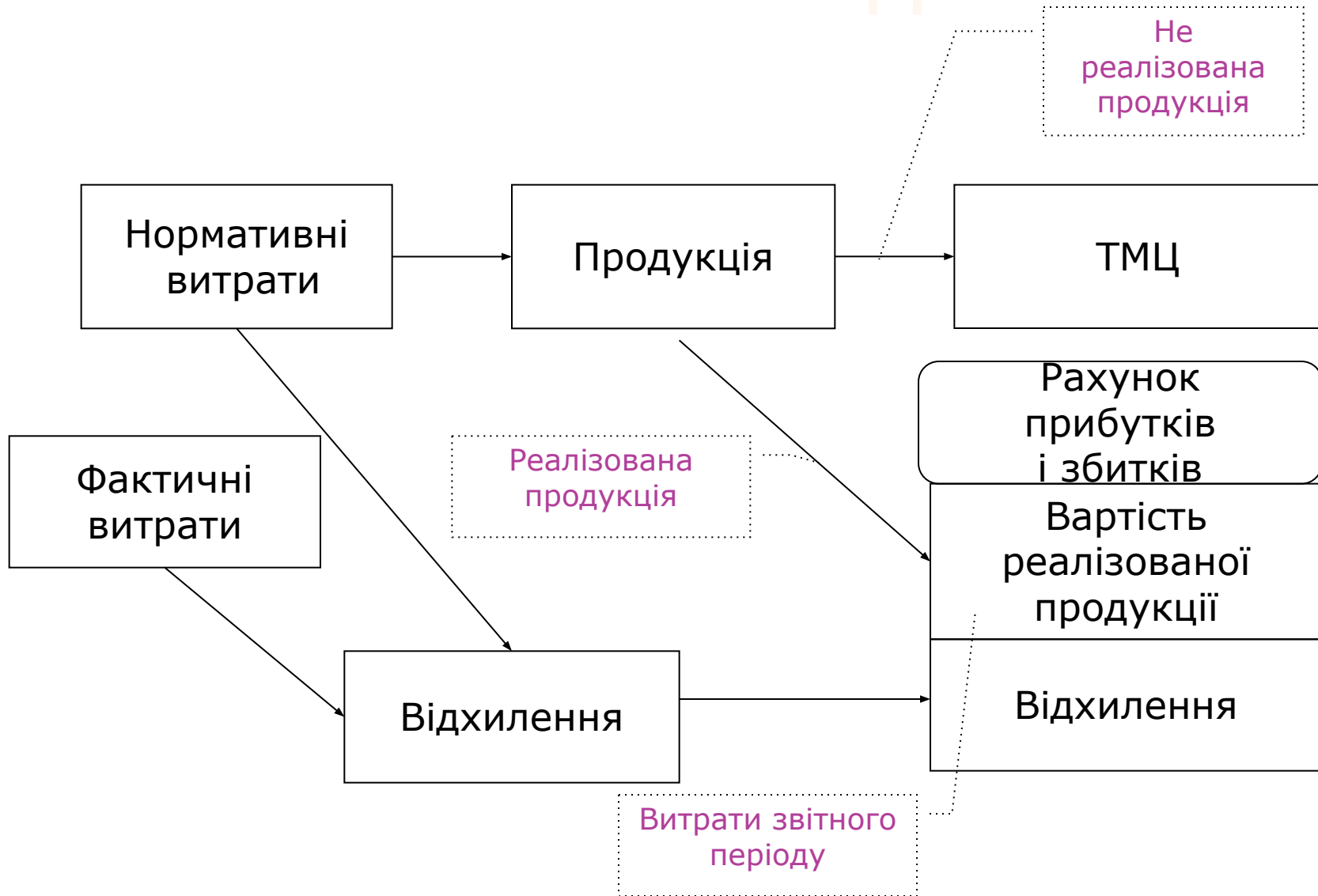
Недоліки цього методу: виключає можливість оперативного контролю використання ресурсів, виявлення та усунення причин перевитрат та недоліків в організації виробництва, порушень технологічних процесів, пошуку та мобілізації внутрішніх виробничих резервів

Нормативний метод обліку витрат

ОСНОВНИМИ ПРИНЦИПАМИ СИСТЕМИ НОРМАТИВНОГО ОБЛІКУ Є:

- ❖ нормування витрат і обов'язкове складання нормативних калькуляцій по кожному виробу;
- ❖ систематичне виявлення відхилень фактичних витрат від поточних норм витрат матеріалів і заробітної плати;
- ❖ постійний та своєчасний облік зміни норм та визначення впливу цих змін на собівартість продукції;
- ❖ попередній контроль витрат на основі первинних документів та фіксації відхилень від норм в момент їх виникнення з одночасним виявленням їх складу, місця виникнення, винуватців та причин для глибшого дослідження можливостей впливу на їх величину;
- ❖ завчасне складання калькуляції нормативної собівартості та її аналіз з метою виявлення резервів зниження собівартості в період підготовки виробництва

НОРМАТИВНИЙ МЕТОД

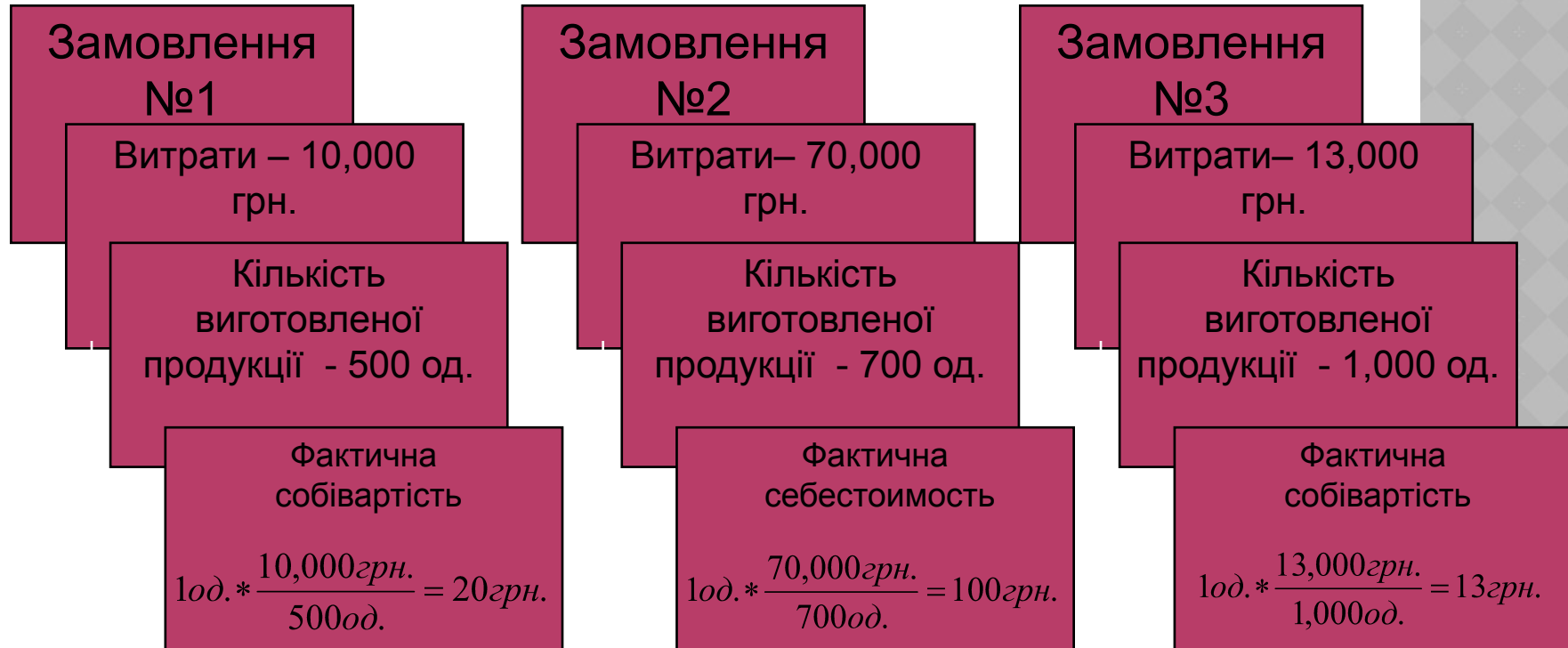

Суть **позамовного методу калькулювання** полягає в наступному: всі прямі витрати враховуються в розрізі встановлених статей калькуляції по окремих виробничих замовленнях. Інші витрати враховуються по місцях їх виникнення й включаються в собівартість окремих замовлень відповідно до встановленої бази (ставки) розподілу

Позамовний метод калькулювання собівартості

ПОЗАМОВНИЙ МЕТОД КАЛЬКУЛЮВАННЯ

Всього витрат по підприємству в цілому - 93,000 грн.

Суть попередільного (попроцесного) методу калькулювання полягає в тому, що прямі витрати відображаються в поточному обліку не за видами продукції, а за переділами (стадіями) виробництва, навіть якщо в одному переділі можна отримати продукцію різних видів

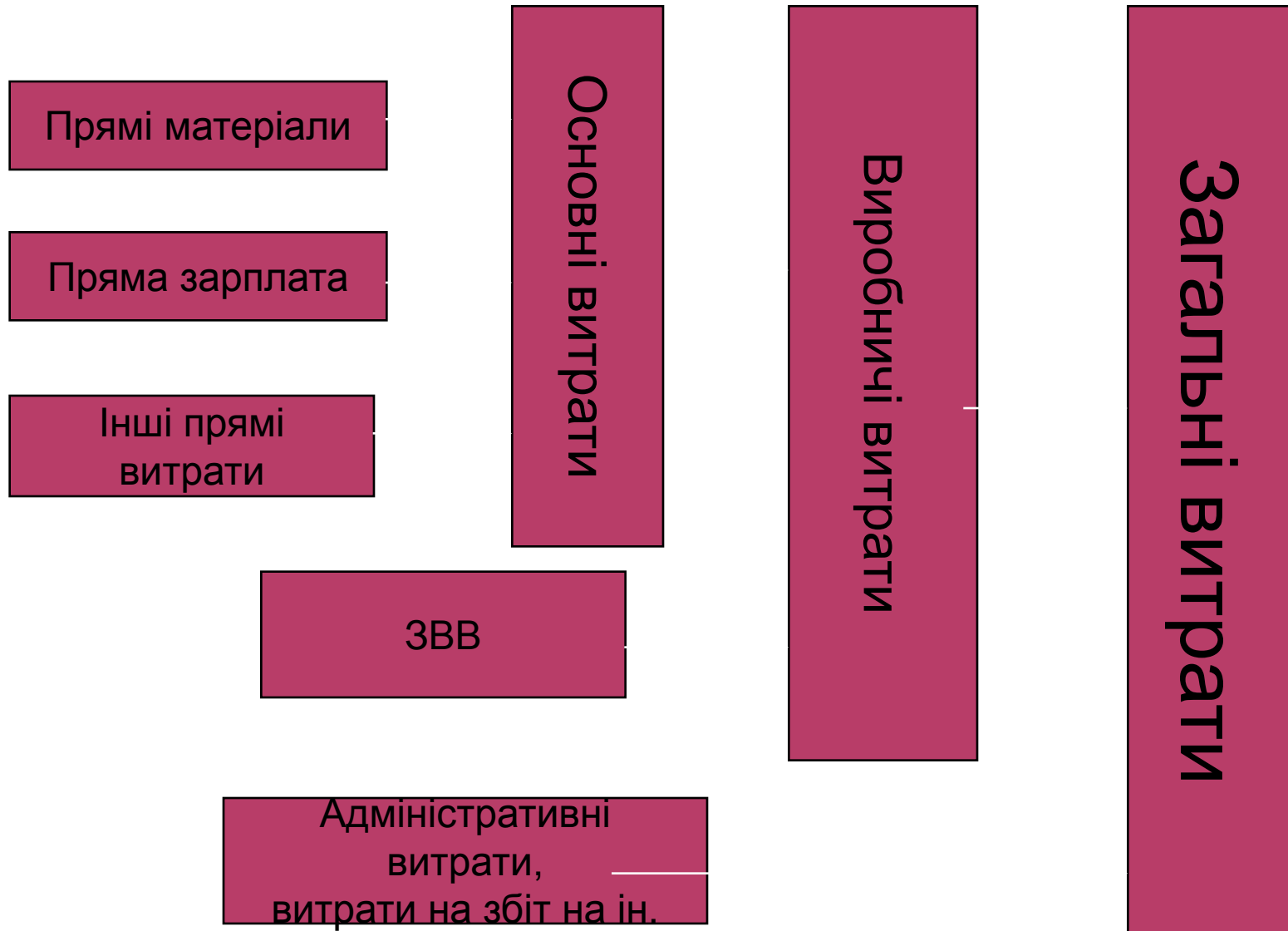

Собівартість продукції (робіт, послуг) - це грошове вираження витрат підприємства, пов'язаних з виробництвом і збутом продукції, виконанням робіт, наданням послуг

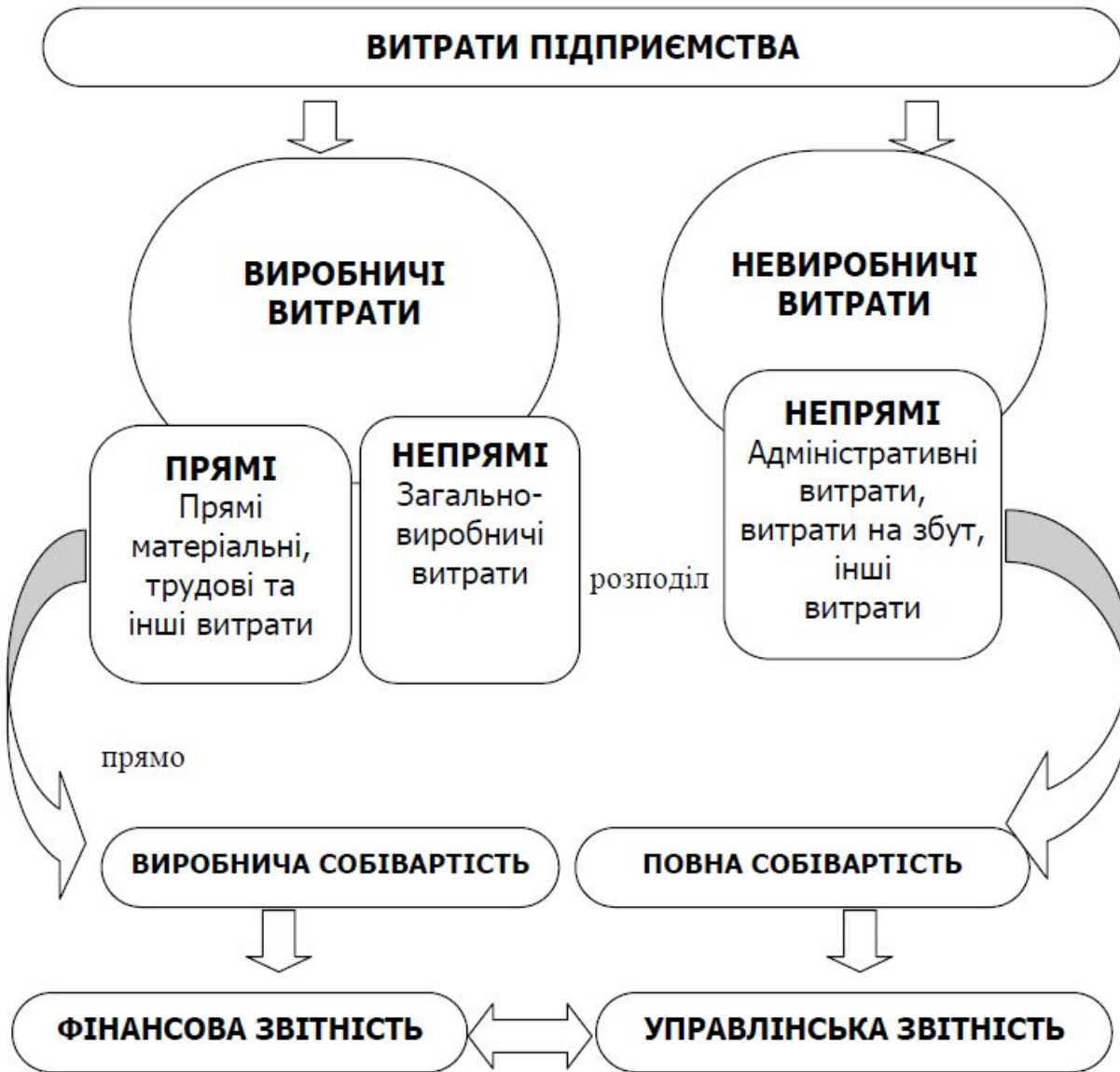
Класифікація собівартості

№	Зміст	Види
1.	Складається з прямих і загальновиробничих витрат	Виробнича (фактична, історична)
2.	Складається з виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), яка реалізована протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат і наднормативних виробничих витрат	Собівартість реалізованої продукції
3.	Включає сукупність витрат на виготовлення відповідним центром усієї продукції	Собівартість центру відповідальності
4.	Виробнича собівартість з невиробничими витратами	Повна
5.	Складається лише із змінних витрат	Пряма (неповна, маржинальна, обмежена)
6.	Складається на основі планових витрат і планового обсягу виробництва	Планова
7.	Визначається на перше жовтня за фактичними витратами за дев'ять місяців і очікуваними в четвертому кварталі (в сільському господарстві)	Провізорна (очікувана)
8.	Характеризує витрати конкретного підприємства на виробництво продукції	Індивідуальна
9.	Складається на основі кошторисних витрат	Кошторисна
10.	Складається з норм витрат і нормативного обсягу	Нормативна
11.	Складається з фактичних витрат за звітний період	Звітна
12.	Характеризує середні по галузі витрати: собівартість	Середньогалузева
13.	Формується у фінансовому обліку	Фінансова
14.	Формується в управлінському обліку	Управлінська
15.	Включає витрати на робочому місці, ділянці	Технологічна
16.	Включає витрати окремого цеху	Цехова (бригадна)

КАЛЬКУЛЮВАННЯ ВИТРАТ

Бази розподілу виробничих накладних витрат, що застосовуються на практиці

База	Розрахунок ставки накладних витрат	Характеристика бази розподілу	Сфера застосування розрахунку
1. Прямі витрати на оплату праці	Виробничі накладні витрати Прямі витрати на оплату праці	Найбільш розповсюджена база розподілу накладних витрат. Як правило, робить незначний вплив на динаміку таких витрат, як витрати на обслуговування обладнання, ремонт і т.п.	Підприємства з трудомістким виробництвом
2. Людино-години	Виробничі накладні витрати Кількість людино-годин	З'явилась в кінці XIX ст. Проста в розрахунку. Може використовуватися для складання фінансових звітів і аналізу управлінських рішень. Відсутній зв'язок з часом роботи машин	Підприємства з трудомістким виробництвом
3. Прямі витрати матеріалів	Виробничі накладні витрати Прямі витрати матеріалів	Відсутній зв'язок з числом виробничих накладних витрат (витрати на заробітну плату управлінського та іншого персоналу підрозділу (цеху) не залежать від динаміки прямих матеріальних витрат	Підприємства з матеріаломістким виробництвом
4. Машино-години	Виробничі накладні витрати Кількість машино-годин	Одна із широко використовуваних баз розподілу накладних витрат. Фактори, вибрані в якості баз розподілу, суттєво впливають на виробничі непрямі витрати, особливо на витрати, пов'язані з обслуговуванням обладнання	Підприємства з високим ступенем автоматизації і механізації виробництва
5. Прямі витрати	Виробничі накладні витрати Прямі витрати	Різниця у продукції при використанні даної бази розподілу повинна бути незначною	Підприємства з високою часткою прямих витрат в сукупних витратах
6. Випуск продукції	Виробничі накладні витрати Випуск продукції	Використання даної бази розподілу можливе при виконанні наступних умов – продукція, що виготовляється повинна бути однорідною, володіти однаковою матеріаломісткістю, трудомісткістю і споживати рівну кількість машинного часу	Однопродуктове та багатопродуктове виробництво з однорідною продукцією
7. Планові ставки накладних витрат	Виробничі накладні витрати Випуск продукції, оцінений за плановими ставками	Використання такої бази можливе при наявності на підприємстві добре організованої планової служби	Будь-яке промислове підприємство

АНАЛІТИЧНИЙ ОБЛІК ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ

№ з/п	Статті витрат	Незавершене виробництво на початок місяця	Витрати за місяць	Всього витрат	Випуск супутньої продукції загверженої вартості	Випуск основної продукції			Незавершене виробництво на кінець місяця (гр. 5 – гр. 6 – гр. 9)
						За відпускнуою вартістю	відхилення	факт. (гр. 7 – гр. 8)	
1.	Матеріали	8 500	84 000	92 500	19 670	75 430	– 6 200	69 230	3 600
2.	Заробітна плата	4 300	42 000	46 300	7 100	35 480	– 2 580	32 900	6 300
3.	Відрахування в соцфонди	1 620	15 890	17 510	2 680	13 410	– 980	12 430	2 400
4.	Інші прямі виробничі витрати (знос)	90	1 110	1 200	–	1 080	– 40	1 040	160
5.	Загальновиробничі витрати	1 600	15 000	16 600	–	14 600	– 200	14 400	2 200
	Всього	16 110	158 000	174 110	29 450	140 000	– 10 000	130 000	14 660

Випуск продукції оцінюють методами:

- за даними оперативного обліку руху деталей (в масовому, серійному виробництві);
- за даними інвентаризації при короткому періоді процесу виробництва, відсутність різких відхилень в розмірі незавершеного виробництва за періодами;
- в процентному відношенні ступеня завершення продукції (в індивідуальному виробництві).

НОВІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

